

Proč vést reflektivní setkávání učitele a studenta učitelství?

Asistentská praxe na základní škole Kunratice, Praha 4

V rámci projektu „Klinická škola“ přichází od začátku října 2014 do naší školy studenti učitelství I. stupně základní školy na asistentskou praxi. Kurz Asistentské praxe je dlouhodobější systematická práce studenta v jedné třídě prvního stupně ZŠ. Student dostane příležitost pravidelně pracovat buď v roli asistenta žáka, či asistenta pedagoga v konkrétní třídě. V prvním případě se zaměřuje na práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, učí se hledat diferencované a individualizované přístupy pedagogické práce a tak jim pomáhat překonávat různorodé obtíže a překážky v učení. Ve druhém případě je asistentem, pomocníkem učitele a má příležitosti se zapojovat do řady činností od jednodušších úkolů až po párovou výuku se zkušeným učitelem. V obou případech je nezbytné a velmi užitečné studentovy činnosti systematicky reflektovat pod vedením zkušených učitelů přímo ve škole. Student si v průběhu kurzu vede pravidelné záznamy o svojí pedagogické činnosti, zaznamenává reflexe a sebereflexe v pedagogickém deníku.

Reflektivní rozhovor s učitelem ve škole

Nedílnou součástí pravidelných setkávání studentů a učitelů jsou reflektivní rozhovory. V následujícím textu hledáme odpovědi na, podle našeho mínění, důležité otázky:

Co rozumíme pod pojmem reflektivní rozhovor, jak jej vést, k čemu slouží, v čem je užitečný při práci se studentky, je pro studenta/učitele nějak přínosný? Proč tedy vůbec vést reflektivní setkávání?

Obsahem reflektivních setkávání jsou nejčastěji otázky vedoucí k řešení problémových situací ve třídě, sledování dětí a následná pomoc slabším nebo nadaným žákům, míra zapojení studentů v hodině, plánování společné výuky, ale také reflexe předchozí spolupráce. Studenti se zajímají o to, zda jimi zvolené postupy vedly ke stanoveným cílům, oceňují kvalitní a popisnou zpětnou vazbu ke své práci.

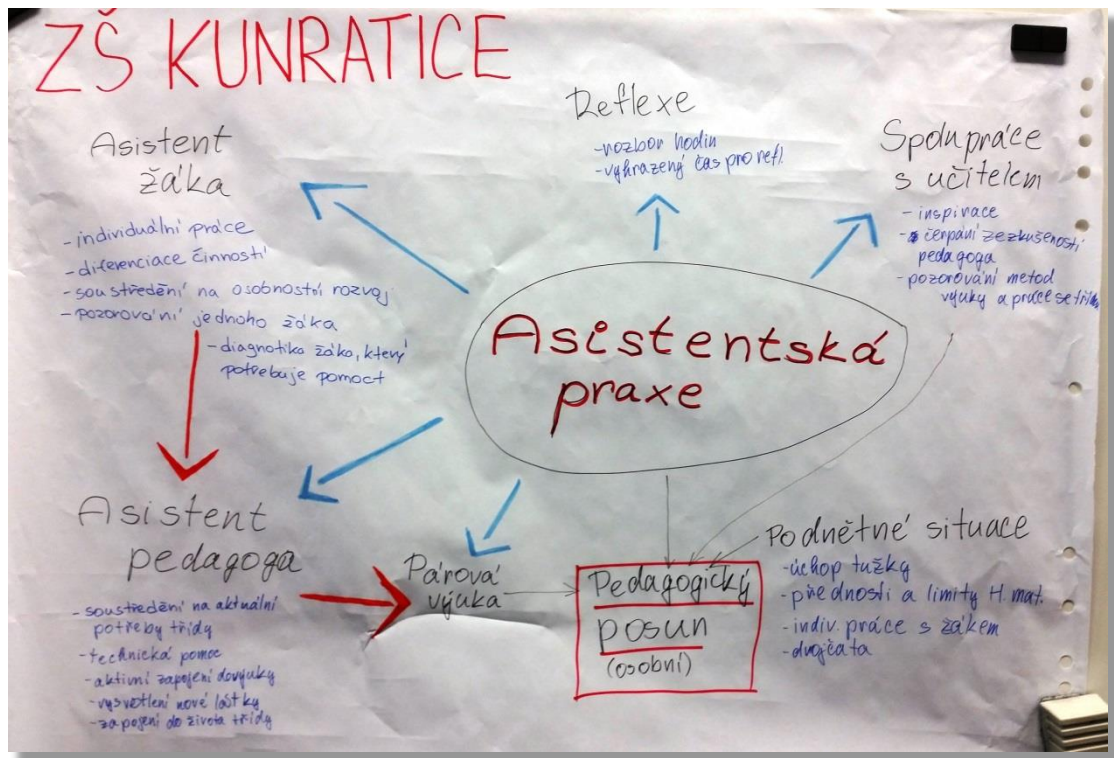
Pro vzájemnou spolupráci učitele a studenta je důležité, aby si navzájem mohli sdělovat své představy a vzájemně se na společnou práci vyladit. Učitel i student se tu stávají vzájemnou inspirací a mohou obohacovat jeden druhého. Setkání by mělo být zaměřené na společné hledání cest k co nejefektivnější výuce, mělo by jít o sdílení, ze kterého si odnáší nejen obě strany učitel - student, ale také žák.

Tato setkávání vnímají učitelé i studenti jako nezbytné zamyšlení nad postřehy z vyučování, vyměňují si názory na žáky, na práci vyučujícího i studenta, na jejich spolupráci a možné podněty pro příště – tedy diskuse nad různorodými mezilidskými situacemi a jednáním jednotlivých aktérů vyučování.

Co je cílem reflektivních setkávání?

- pomáhá při utváření profesního sebepojetí studenta učitelství

- slouží k rozšíření a prohloubení profesních kompetencí studentů učitelství
- podporuje seznámení se s rolemi, do nichž učitel při své práci vstupuje, a s činnostmi, které vykonává
- rozvíjí postupné získání sebedůvěry a sebeúcty nejdříve v roli asistenta učitele a později i učitele
- podporuje postupné získávání autonomie při výkonu učitelských činností
- prohlubuje (sebe)reflexivní dovednosti, hledání (a nalézání) nových teoreticky i prakticky zdůvodněných alternativ svého pedagogického jednání

Příklad reflektování z praxe 1

Studentka, která dochází do první třídy dvakrát týdně, při jednom z prvních reflektivních setkání vyjádřila potřebu zaměřit se na oblast připravenosti dětí pro vstup do školy.

Jedná se o téma její diplomové práce a ráda by do diplomové práce zahrnula i výsledky pozorování dětí z období počátku školní docházky.

Ve třídě jsou značné rozdíly mezi dětmi, někteří čtou, někdo má značné zkušenosti v oblasti prvopočáteční matematiky. Mnohé děti mají naopak nesprávné držení tužky, problémy se sluchovou i zrakovou analýzou. Se studentkou jsme se dohodli, že se bude při své asistenci věnovat dětem, které neprokazují školní zralost ve všech oblastech a potřebují individuální přístup. Společně tedy plánujeme, kterým dětem se bude věnovat a jaké postupy zvolí pro

práci s nimi. Při společné reflexi pak vyhodnocujeme, zda naplánované aktivity vedly k cíli a zda se u dětí projevuje určitý pokrok, případně jaký postup zvolit příště pro práci s konkrétním dítětem.

Společně jsme zaznamenali, že vzájemné sdílení a reflexe pomáhají jak žákovi posouvat se dál, dělat pokroky a prožívat pocit úspěchu, tak pomáhají učitelům vnímat potřeby všech žáků i ve více početných třídách a jistě v neposlední řadě i studentovi při jeho studiu, zpracování diplomové práce samozřejmě také v pozdější vlastní učitelské praxi.

Příklad reflektování z praxe 2

Asistentskou praxi v rámci projektu Klinická škola ve třídě 1. B vykonává studentka Katka. V počáteční fázi naší spolupráce jsem ji nechala třídu pozorovat s následujícím zadáním: vytipovat skupinku slabých žáků. Měla dobrý postřeh, všimla si pozorně dění v kolektivu a správně určila všechny problémové děti. Náš reflektivní rozhovor se tedy odvíjel tímto směrem. Zaměřili jsme se na žáky, kteří potřebují podporu učitele či asistenta. Rozebírali jsme, čím jsou tyto děti problémové, jak jim pomoci a jak budeme s nimi pracovat. V dalších reflektivních sdíleních jsme se zamýšleli nad vývojem těchto žáků a hledali posun v jejich práci.

Naše reflektivní setkávání byla tedy zaměřena na pomoc slabším žákům, na rozbor jejich neúspěchu a hledání cesty, jak jim pomoci.

Příklad reflektování z praxe 3

Ve 3. třídě provádí asistentskou praxi studentka Míša, která v počátečních hodinách prováděla sledování dětí v rámci vyučování. Velmi dobře vyhodnotila situaci ve třídě, vytipovala děti, které budou potřebovat povzbudit a pomoci, ale také si všimla žáků, kteří pracují velmi rychle a dobře. Proto v dalších hodinách soustředila svou pozornost na tyto děti. V další fázi její asistentské praxe jsme společně naplánovali vyučovací hodinu a rozfázovali jsme jednotlivé kroky. Společně jsme se dohodly, v kterých částech hodiny a jakým způsobem se bude Míša zapojovat. Jednu část hodiny i aktivně vedla zcela samostatně.

Asistenci studentky vnímám velmi pozitivně a byla také dětmi přijata bez problémů. Děti se na ni obrací s žádostí o radu či pomoc.

Všechna reflektivní setkání jsou vedena v příjemné atmosféře, kdy sdílíme naše vzájemné postřehy z vyučovacích hodin. Rozebíráme společně, jak se vytipovaní žáci zapojovali při vyučování do různých aktivit, jak reagovali v určitých situacích, co se jim v hodinách dařilo a také hledáme cesty, které by dětem pomohly.

Příklad z praxe 4

Se studentkou jsme se rozhodli pro základní model: týdně 2 společně strávené vyučovací hodiny a 1 hodina následné reflexe. Tento způsob společného setkávání se nám osvědčil.

Učitel i student je vnímají jako nezbytné zamyšlení nad postřehy z vyučování. Vzájemně si vyměňujeme názory na děti, na práci vyučujícího i studenta, na jejich spolupráci a možné podněty pro příště – tedy nad mezilidskými situacemi a jednotlivými aktéry vyučování.

Sdělujeme si své představy a cílem je se „vyladit“. Toto se stává vzájemnou inspirací a je velmi obohacující pro obě strany. Setkání je zaměřené na společné hledání cest k co nejefektivnější výuce, ze kterého si odnáší něco nejen obě strany učitel - student, ale také žák. Přístupný učitel má možnost využít „pohled druhých očí, pohled zezadu“.

Místo závěru

Domníváme se, že je velmi důležité si uvědomit rozdíl mezi reflektivním setkáváním a rozбором hodiny. Při rozboru hodiny se soustředíme především na didaktické aspekty, rozebíráme cíle výuky, její obsah, metody, způsob organizace výuky apod.

Obsahem reflektivních setkávání jsou otázky vedoucí k řešení problémových situací ve třídě, sledování dětí a následná pomoc slabším žákům, míra zapojení studentů v hodině, plánování společné výuky, ale také reflexe předchozí spolupráce. Studenti se zajímají o to, zda jimi zvolené postupy vedly ke stanoveným cílům, oceňují kvalitní a popisnou zpětnou vazbu ke své práci.

Při reflektivním setkávání rozebíráme také naše prožitky, pocity, různorodé mezilidské situace. Věnujeme se výuce komplexně v návaznosti na reálnou situaci ve třídě. Fakultní učitel je mnohem více a častěji v pozici moderátora situací, ne facilitátora.

